

Glasbena zbirka Jakoba Handla Gallusa *Moralia* vsebuje 47 kompozicij, ki so ostale v njegovi zapuščini in jih je leta 1596, pet let po skladateljevi smrti, izdal njegov brat in dedič Jurij Handl s posvetilom praškemu mestnemu senatu. Čeprav to iz njenega naslova ni jasno razvidno, je zbirka *Moralia* nadaljevanje Gallusove zbirke posvetnih skladb *Harmoniae morales*, ki jo je sam izdal v treh knjigah v letih 1589 in 1590, in sestavlja skupaj z njo celoto stotih skladb. Kompozicije v zbirki *Harmoniae morales* so štiriglasne, te v zbirki *Moralia* pa so pisane za več glasov: 10 je osemglasnih (I-X), 19 šestglasnih (XI-XXIX), 18 pa petglasnih (XXX-XLVII). Teksti so latinski in potekajo iz istih virov kot tisti v zbirki *Harmoniae morales*, le da je med njimi v primerjavi s prvo zbirko več odlomkov iz del starorimskih pesnikov, nekaj manj pa antičnih in srednjeveških rečenic in aforizmov iz antologij *Carmina proverbialia* (Basel, 1576) in *Proverbia dictoria* (Frankfurt, 1575). Precej manj je tudi tekstov, ki so še neidentificirani.

Zbirka *Moralia* nam zastavlja več vprašanj, na katera ne vemo odgovorov. Zakaj je med skladateljevo smrtjo in izidom zbirke moralo preteči pet let? Zakaj je Jurij Handl ni dal natisniti v praški oficini Georgiusa Nigrina, ki je Gallusu tiskal vsa njegova dela, ampak jo je poslal v Nürnberg tiskarju Alexandru Theodoricusu? V kakšnem stanju je bila zbirka ob skladateljevi smrti, kdo jo je uredil in kakšni so bili urednikovi morebitni posegi vanjo? Zbirka *Moralia* se namreč nekoliko razlikuje od drugih Gallusovih izdaj. Pogosta so v njej ponavljanja, skoraj v vsaki kompoziciji se ponovi prvi ali drugi del, v dveh skladbah pa sta celo dva sedemtaktna pasusa do note enaka, kar je edini tak primer v vsem Gallusovem ustvarjanju. Znatno več je v izdaji tudi tiskarskih napak, vidi se, da korektor ni opravil avtor sam. V zvezi s tem smemo še z večjo verjetnostjo domnevati, da so tisti "drugi upravičeni in zadostni razlogi", zaradi katerih je Gallus zapustil službo škofijskega kapelnika v Olomoucu in jih

omenja pismo o njegovem odpustu, bili prav njegova želja, da bi mogel v Pragi nadzorovati natis svojih del.

Zbirko *Moralia* je leta 1603, sedem let po njenem izidu v Nürnbergu, ponatisnil flamski tiskar Jan Bogard v Douaiju. Bistvenih razlik med njegovo in nürnberško izdajo ni, pač pa je Bogard spremenil vrstni red skladb: na prvo mesto je postavil petglasne, na zadnje pa osemglasne skladbe.

Viri in načela

Predloga tej izdaji je bila izvirna izdaja v šestih glasovnih zvezkih, ki jo je leta 1596 natisnil Alexander Theodoricus v Nürnbergu in katere naslov se (v tenorskem zvezku) glasi: *MORALIA / IACOBI HANDL / CARNIOLI, MVSICI PRAESTAN- / TISSIMI, QUINQUE, SEX ET OCTO VOCIBUS / CONCINNATA, ATQUE TAM SERIIS QUAM FESTI- / vis cantibus voluptati humanae accomodata, & nunc / primum in lucem edita. / TENOR. / Cum gratia & Privilegio Imperiali, ad annos decem. / NORIBERGAE, / In fficina (sic!) Typographica Alexandri Theodorici. / MDXCVI*. Redaktorju so bile na voljo fotokopije izvirne izdaje, ki jih ima glasbena zbirka Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani in so bile pridobljene iz dveh virov: v glavnem iz *Städtisches Museum, Ratschulbibliothek, Zwickau*, deloma pa tudi iz *Murhardsche Bibliothek der Stadt Kassel und Landesbibliothek, Kassel*. Na posnetkih je včasih težko razbrati kakšne posameznosti, tako ni vedno jasno, ali gre za semibrevis ali za minimo.

Informativno sta redaktorju služili dve novejši izdaji in sicer: *Moralia*, ki jo je transkribiral Ludvik Zepič, uredil Dragotin Cvetko, izdala pa Slovenska Matica (Ljubljana 1968), in *The Moralia of 1596*, ki jo je transkribiral in uredil Allen B. Skei in je izšla v

zbirki *Recent Researches in the Music of the Renaissance* (Madison 1970). Kot pomožno gradivo so služile še nekatere knjige in razprave, med njimi predvsem: H. W. Lanzke, *Die weltlichen Chorgesänge ("Moralia") von Jacobus Gallus*, Mainz 1964, in A. B. Skei, *Jacob Handl's Moralia*, *The Musical Quarterly* 52, 1966, 431-447.

Redaktorja so pri transkripciji vodila ista načela kot pri transkripciji Gallusove zbirke motetov *Opus musicum* in njegove zbirke mašnih skladb *Selectiores quaedam missae*. Ta načela so podrobno pojasnjena v revizijskem poročilu v *Monumenta artis musicae Sloveniae* V, str. XI-XII. Tu so na kratko povzeta: Skladbe so transkribirane v moderne ključe, izvirne lege glasov so ohranjene. Notne vrednosti so zmanjšane za polovico, tako v dvodelni kot v trodelni menzuri; ker bi tako dobljena notna slika utegnila izvajalce zavesti, je treba glede njunega medsebojnega razmerja povedati, da en takt v dvodelni meri ustreza dvema taktoma v trodelni. Prim. E. Škulj, *Vprašanje mere v Gallusovih motetih*, *Cerkveni glasbenik* 86, 1993, 62-65. Namesto taktnic so v tej izdaji uporabljene med črtovja postavljene menzurne črte, služijo za orientacijo in lažje usklajevanje glasov. Izvirne ligature so označene z oglatim, dodane ligature - v primerih, ko vrednost note sega čez menzurno črto - pa z okroglim vezajem.

Opombe

I. DIVERSOS DIVERSA IUVANT

T. 24, A1: Pred drugo noto je ponovljen višaj, verjetno zato, ker je pri predhodni noti v besedilu konec stavka.

II. TEMPORE FELICI MULTI NUMERANTUR AMICI

T. 46, C1: V izvirni izdaji je prva nota g, na vzporednem mestu (t. 31) pa nota b, ki je bolj smiselna.

T. 46, C2: V izvirni izdaji je prva nota a, ki ne sodi v akord.

III. USIBUS EDOCTO SI QUICQUAM CREDIS AMICO

T. 24, B2: V izvirni izdaji je prva nota g, ki ne sodi v akord.

T. 32, A2: V izvirni izdaji ima druga nota osminko vrednost.

T. 43, T1: V izvirni izdaji je zadnja nota e, s tem interval sekste navzdol z naslednjo noto.

Secunda pars:

T. 22, B2: V izvirni izdaji ima druga nota šestnajstinsko vrednost.

T. 31, B2: V izvirni izdaji je nota b, ki ne sodi v akord.

IV. CEDE REPUGNANTI

T. 3, T1: V izvirni izdaji je druga nota c, ki ne sodi v akord.

T. 4, C1: V izvirni izdaji je prva nota d in s tem vzporedne oktave s T2.

T. 20, A2: Verjetno je nota cis, ker je edina v akordu, ki ima četrtninsko vrednost, da ne pride do prečja s T1.

T. 28, C1: V izvirni izdaji ima pavza polovinsko vrednost.

V. QUID MIHI, LIVOR EDAX

T. 33, T2: V izvirni izdaji je prva nota d, na vzporednem mestu (t. 47) pa nota b, ki je, predvsem v razmerju do C2, bolj smiselna.

T. 37, B2: V izvirni izdaji je zadnja nota b, ki ne sodi v akord; na vzporednem mestu (t. 51) je pravilna nota d.

Secunda pars:

T. 12: V izvirni izdaji imajo v drugem zboru vse note polovinsko vrednost, kar je v nasprotju z akordom prvega zbora; tudi četrtninske pavze seveda ni. Zdi se, da sta v drugem zboru zamenjana akorda v t. 12 in v t. 7, kjer bi akord lahko imel polovinsko vrednost, a je nima, razen v altu. To se ujema z akordom v t. 12.

VI. NEC VENERIS, NEC TU VINI CAPIARIS AMORE

T. 21, C1: V izvirni izdaji je tretja nota c, ki ne sodi v akord.

T. 31, B1: V izvirni izdaji je tretja nota d, s tem pa vzporedne kvinte z B2.

T. 41, C2: V izvirni izdaji je zadnja nota e, ki ne sodi v akord.

VII. SPERNE LUCRUM

T. 48, C1: V izvirni izdaji ima pavza polovinsko vrednost.

T. 52, B2: V izvirni izdaji je druga nota h, ki ne sodi v akord; na vzporednem mestu (t. 61) je nota pravilna.

T. 57, C1: V izvirni izdaji ima prva nota polovinsko vrednost, za njo je še pavza s četrtninsko vrednostjo.

VIII. QUID PETITUR SACRIS

T. 9, T1: V izvirni izdaji je zadnja nota e, zato akord ni popoln.

T. 21, C1: V izvirni izdaji druga nota nima pike, ima pa jo na vzporednem mestu (t. 22) v drugem zboru in imajo jo tudi ostali glasovi.

T. 23, T2: V izvirni izdaji je za prvo noto nota f,

ki je odveč, naslednji dve noti imata četrtnsko oziroma osminsko vrednost.

T. 36, C2: V izvirni izdaji je druga nota f, na vzporednem mestu pa nota c (t. 52), kar tudi ustreza celotnemu akordu.

T. 61, T2: Na vzporednem mestu (t. 45) ima zadnja nota razveznik.

IX. ADESTE MUSAE, MAXIMI PROLES IOVIS

T. 37, C1: V izvirni izdaji je zadnja nota cis, a s tem nastane v naslednjem taktu skok zmanjšane kvarte.

X. QUOD LATET, IGNOTUM EST

T. 43, B1: V izvirni izdaji ima druga nota četrtnsko vrednost.

XIV. NOLI LAUDARI

T. 30, T1: Na vzporednem mestu (t. 21) je zadnja nota cis.

T. 33, C1: Na vzporednem mestu (t. 24) je zadnja nota cis.

XV. SI VITARE VELIS

T. 20-27: V izvirni izdaji je v teh taktih črna notacija.

T. 30, C2: V izvirni izdaji ima pavza polovinsko vrednost.

T. 33, C2: V izvirni izdaji je zadnja nota a, ki ne sodi v akord.

XVI. CUI SUNT MULTA BONA

T. 6, T2: Pred zadnjo noto je razveznik, značilen primer opozorilne akcidence.

T. 10, A: V izvirni izdaji je prva nota e, ki ne sodi v akord.

T. 15, C1: V izvirni izdaji je druga nota a, ki ne sodi v akord.

XVII. CARMINA LAUDANTUR

T. 16, A1: Na vzporednem mestu (t. 8) je tretja nota cis.

T. 24, T: V izvirni izdaji je prva nota c, ki ne sodi v akord.

XVIII. OMNIA VINCIT AMOR

T. 23, C2: Na vzporednem mestu (t. 12) je druga nota f.

T. 28, B: V izvirni izdaji ima druga pavza četrtnsko vrednost.

T. 30, C2: V izvirni izdaji je peta nota c, ki ne sodi v akord; na vzporednem mestu (t. 19) je nota pravilna.

XIX. ODI ET AMO

T. 1, C2: Na vzporednem mestu (t. 11) in tudi drugod je zadnja nota fis.

T. 5, T2: V izvirni izdaji je peta nota c, ki ne sodi v akord, prav tako na vzporednem mestu (t. 15).

T. 7, A: V izvirni izdaji je četrta nota d, ki ne sodi v akord, prav tako na vzporednem mestu (t. 17).

T. 13, C1: V izvirni izdaji ima tretja nota četrtnsko vrednost.

XX. GAUDIA PRINCIPIUM

T. 1-2: Edini primer, da se skladba začne s črno notacijo.

T. 23, C2: V izvirni izdaji je med drugo in tretjo noto še nota h v polovinski vrednosti.

T. 28, T1: V izvirni izdaji je druga nota b, ki ne sodi v akord.

XXI. TURPE SEQUI CASUM

T. 1, C2: V izvirni izdaji ima pavza polovinsko vrednost.

T. 18, C1: V izvirni izdaji je pred drugo noto višaj.

XXII. QUI CAPIT UXOREM

T. 37, C2: V izvirni izdaji ima druga nota četrtnsko vrednost.

XXIII. ODERUNT HILAREM TRISTES

T. 7, B1: V izvirni izdaji je peta nota f, na vzporednem mestu (t. 33) pa pravilna nota d.

T. 16, B2: V izvirni izdaji je tretja nota g, ki ne sodi v akord, na vzporednem mestu (t. 48) je pravilna nota f.

T. 27, C: V izvirni izdaji je nota g, ki ne sodi v akord.

XXIV. PRINCIPIBUS PLACUISSE VIRIS

T. 25, T2: Na vzporednem mestu (t. 17) je zadnja nota cis.

T. 28, C2: V izvirni izdaji ima zadnja nota osminsko vrednost.

XXV. QUI CITO DAT

T. 2, B: V izvirni izdaji ima tretja nota osminsko, na vzporednem mestu (t. 12) pa pravilno šestnajstinsko vrednost.

T. 17, C1: V izvirni izdaji je druga nota f, na vzporednem mestu (t. 7) pa pravilneje d.

XXVI. QUI CANTUM CORVI CRAS IMITATUR

T. 10, C1: V izvirni izdaji je nota a, ki ne sodi v akord.

T. 23, C2: V izvirni izdaji ima tretja nota osminsko vrednost.

T. 24, A: V izvirni izdaji so šestnajstinke e f g c, ki se ne ujemajo s C2.

XXVII. PERMULTOS LICEAT CUCULUS

T. 20, C1: V izvirni izdaji sta med drugo in tretjo noto še noti d in a v četrtnski vrednosti.

XXVIII. MUSICA NOSTER AMOR

T. 27-33: Ti takti se ponove v naslednji skladbi (t. 21-27), kar je edinstven primer v Gallusovem opusu.

T. 26, T2: V izvirni izdaji imata zadnji noti četrtnsko oziroma osminko vrednost.

T. 58, B: V izvirni izdaji je prva nota d, ki ne sodi v akord.

XXIX. MUSICA MUSARUM GERMANA

T. 21-27: Ti takti so enaki taktom 27-33 v predhodni skladbi.

T. 47, C2: V izvirni izdaji je razveznik šele pred naslednjo noto.

T. 49, B: V izvirni izdaji sta tretja in četrta nota d, s tem nastane interval septime s predhodno noto.

T. 74, B: V izvirni izdaji je prva nota g, ki ne sodi v akord.

XXX. MULTUM DELIRO

T. 5, T2: V izvirni izdaji ima zadnja nota četrtnsko vrednost.

XXXI. INVENI PORTUM

T. 16, C: Na vzporednem mestu (t. 27) je zadnja nota cis.

XXXIII. TURPE REFERRE PEDEM

T. 2, C2: V izvirni izdaji prva nota ni punktirana, pač pa je na vzporednem mestu (t. 7).

T. 9-10, A: Na vzporednem mestu (t. 4-5) sta notni vrednosti zamenjani.

XXXIV. OMNIS HOMO NIHIL EST

T. 9, C2: V izvirni izdaji je vrstni red prvih štirih not: a g f fis, pravilen je vrstni red na vzporednem mestu (t. 2).

T. 10, A: Na vzporednem mestu (t. 3) je zadnja nota cis.

T. 29, C2: V izvirni izdaji je zadnja nota e, ki ne sodi v akord.

T. 30: Edinstven primer sklepa v Gallusovih posvetnih skladbah, verjetno zaradi smisla besedila: Nič. Podoben primer je v motetu *Ecce concipies et paries filium* (OM I/24).

XXXV. QUI LEVITER CREDIT

T. 5, T: Na vzporednem mestu (t. 10) je tretja nota cis.

T. 13, A: V izvirni izdaji ima zadnja nota četrtnsko vrednost.

XXXVI. TEMPORE FELICI NON

COGNOSCUNTUR AMICI

T. 10, T: Na vzporednem mestu (t. 4) je druga nota b.

XXXVII. CONSCIA MENS RECTI

T. 11, A2: V izvirni izdaji sta zadnji noti d in h, s tem nastanejo vzporedne oktave s T; tako tudi na vzporednem mestu (t. 19).

T. 12, C: Na vzporednem mestu (t. 20) je zadnja nota gis.

T. 18, C: V izvirni izdaji ima tretja nota četrtnsko vrednost.

XXXVIII. PAUPERIEM MODICO CONTENTUS

T. 5, A2: Na vzporednem mestu (t. 1) je četrta nota cis.

T. 14, T: V izvirni izdaji je druga nota d, ki ne sodi v akord.

T. 16, A1: V izvirni izdaji je med drugo in tretjo noto še nota e v osminkski vrednosti.

XXXIX. NOBILE VINCENDI GENUS

T. 9, T: V izvirni izdaji ima tretja nota četrtnsko vrednost.

T. 20, T: V izvirni izdaji ima druga nota četrtnsko vrednost.

XLI. SEMPER PAUPER ERIS

T. 16, C: V izvirni izdaji je prva nota a, ki ne sodi v akord.

T. 16, T1: V izvirni izdaji sta četrta in peta nota e, ki ne sodita v akord.

T. 18, T1: V izvirni izdaji je zadnja nota c, ki ne sodi v akord.

XLII. QUAM BENE APUD MEMORES

T. 7, B: V izvirni izdaji je druga nota f, s tem interval septime z naslednjo noto; na vzporednem mestu (t. 14) je nota pravilna.

T. 26, C: Na vzporednem mestu (t. 18) je druga nota h.

XLIV. CUM MORITUR DIVES

T. 12, C: Med prvo in drugo noto je interval velike sekste, enako na vzporednem mestu (t. 39).

XLV. TU NE CEDE MALIS

T. 3, B: V izvirni izdaji sta tretja in peta nota c in b; pravilno je na vzporednem mestu (t. 11).

T. 4-5, A: V izvirni izdaji manjkata pavzi, prav tako na vzporednem mestu (t. 12-13).

T. 10, T1: V izvirni izdaji je četrta nota e, ki ne sodi v akord.